

Erivajadustega ja puudega inimkaubandusohvrite märkamiseks, äratundmiseks ja juhised esmaseks sekkumiseks.

Juhendmaterjal

Koostajad Merle Haruoja
Eda Mölder
Jelena Pipper
Roman Krõlov

Tallinn 2017

Merle Haruoja, Eda Mölder, Jelena Pipper, Roman Krõlov

Erivajadustega ja puudega inimkaubandusohvrite märkamiseks,
äratundmiseks ja juhised esmaseks sekkumiseks.

Juhendmaterjal

ISBN 978-9949-551-52-1

Toimetaja: Anne-Mari Alver

Kujundaja: Margus Leibak

Sisukord

Sisukord.....	2
Milleks vajame juhendit erivajadusega ja puudega inimkaubandusohvrite märkamiseks, äratundmiseks ja esmaseks abistamiseks?.....	3
Inimkaubandus.....	4
Puuetega inimesed	7
Eesti koht lähte-, siht- ja transiitriigina	8
Eesti kui lähteriik.....	8
Eesti kui transiitriik	8
Eesti kui sihtriik.....	9
Majanduslik ja sotsiaalne haavatavus.....	10
Psühholoogiline haavatavus.....	11
Inimkaubanduse põhjused	11
Nõudlus.....	11
Värbamine inimkaubandusse.....	12
Värbamise meetodid	15
Inimkaubandusohvrite transport	18
Inimkaubandusohvri majutus	18
Ekspluateerimine ja inimkaubanduse ohvri üle kontrolli saavutamine	19
Ärakasutamine ehk ekspluateerimine	20
Fiktiivabiellu.....	21
Värbamine fiktiivabiellu.....	22
Tagajärjed ohvrile	22
Kui inimkaubitseja on pereliige.....	23
Lapse seksuaalne ekspluateerimine inimkaubanduses	24
Inimkaubandusohvri toetamine Eestis riigi poolt.....	25
Eesti elaniku abistamine välismaal ja konsulaaresinduste roll.....	25
Inimkaubanduse ohvri abistamine Eestis	26
Spetsialiseeritud teenused.....	22
Inimkaubanduse ohvrite õigused Euroopa Liidus	29
Торговля людьми (трафикинг) – это современная форма рабства.....	33

Milleks vajame juhendit erivajadusega ja puudega inimkaubandusohvrite märkamiseks, äratundmiseks ja esmaseks abistamiseks?

MTÜ Eluliin ja Tallinna ja Harjumaa Puuetega Naiste Ühing (THPNÜ) on koostanud käesoleva juhendmaterjali, et edendada ja kaitsta puuetega inimeste inimõigusi. Inimkaubanduse levik Eestis on märkimisväärne ja inimkaubanduse ohvriteks on valdavas osas olnud erivajaduste ja puuetega inimesed.

Inimkaubanduse põhjustest, ühiskonnaohtlikkusest, ohvrite märkamisest, äratundmisest ja abistamise võimalustest on kättesaadavad erinevad teavitustmaterjalid, kuid pole olemas erivajaduste ja puuetega inimestele suunatud teavitustmaterjale. Käesolev juhendmaterjal täidab selle tühiku ja annab võimaluse ennetamiseks erivajaduste ja puuetega inimeste inimkaubandust.

Erivajaduste ja puuetega inimesed on ühiskonnas haavatavad ja nende õiguste kaitsmine ning abistamine vajab teavitamist, selgitamist ja tugiteenuseid.

Esialgne küsitlus 25.03.2017 THPNÜ-s näitas teema olulisust, kuid samas ka puuduvat teavet sihtrühmas. Küsitlusele vastas 29 inimest, kellest vaid neljal vastajal oli kokkupuude inimkaubanduse ja prostitutsiooni teemadega. Teabe kohta, mida vajatakse inimkaubanduse ja prostitutsiooni äratundmiseks, märgiti meediat, televisiooni, näited elust enesest, teavitamist ja selgitustööd (välimus, inimeste ära kuulamine, küsitlemine jne), kuid sage-dane vastus oli – ei tea. Valdav enamus vastajaid leidis, et puudega inimesed on haavatavamad ning kergemad ohvrid inimkaubandusse ja prostitutsiooni värbajatele.

Inimkaubandust aitab märgata ja ära tunda see, kui suudan inimesi kuulata ja esitada õigeid küsimusi.

Puudega inimesed on haavatavamad inimkaubanduse ja prostitutsiooni vahendajatele, sest nad rohkem usuvad ja usaldavad teisi.

Juhendmaterjali sihtgruppideks on erivajaduste ja puuetega inimesed, erivajaduste ja puuetega inimestega töötavad isikud, spetsialistid, mittetulundusühingud ja kodanikuühendused.

Juhendmaterjal annab isikutele ja organisatsioonidele (eeskätt puuetega inimeste organisatsioonidele) juhised võimalike inimkaubanduse ohvrite varaseks märkamiseks ja sekkumiseks. 2016. aastal registreeriti Eestis 94 inimkaubandusega seotud kuritegu ja kõige levinum on alaealiste ärakasutamine inimkaubanduse eesmärgil (59 kuritegu)¹.

¹ Kuritegevus Eestis 2016, lk. 56, http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/kuritegevus_eestis_est_web_0.pdf

Suurema osa laste (alaealiste, alla 18-aastaste isikute) ärakasutamisuhtumeid panid kurjategijad toime Facebooki, Skype'i, veebikeskkondade ja muude suhtlusvõrgustike (nt Snapchat, VKontakte) veebikaamera vahendusel, kasutades eri kasutajakontosid ja nimesid. Üldjuhul lubati lastele raha, kui lapsed nõustuvad poseerima veebikaamera ees erootilistes ja pornograafilistes poosides, olema näitlejaks või modelliks pornograafilises teoses ning alustama prostitueerimist. Lisaks tehti alaealistele ettepanekuid astuda kurjategijatega kas genitaalsesse vahekorda või siis mõjutati neid raha eest kas käe abil või suuga kurjategija suguelundeid stimuleerima ja aitama kaasa nende seksuaalse rahulduse saamisele.²

Juhendis on kasutatud näitlikustamiseks vinjette Roman Krõlovi uurimustööst

„Uurimus inimkaubanduse ohvrite vajadustest seoses rehabilitatsiooni teenustega ja motivatsiooni faktorite selgitamine inimkaubanduse keskkonnast lahkumise hõlbustamiseks“ leitav <http://norway-grants.eluliin.ee/et/> ning Dina Bite (Läti) Marita Zitmane (Läti) Roman Krõlov (Eesti) „Uurimus prostitutsiooni kohta Lätis ja Eestis.“ ja samade autorite uurimust „Inimkaubandusse värbamine ja naise kujutamine meedias. Juhtumiuuringud Lätist, Eestist ja Ühendkuningriigist.“

<http://www.eluliin.ee/inimkaubandus/>.

Inimkaubandus

Inimkaubandus on inimeste põhiõiguste raske riive, mis rikub inimõigusi ning inimese õigust väärkusele ja puutumatusse. Demokraatlik, vastutustundlik kodanikuühiskond saab kannatada inimkaubanduse läbi nii ühiskonna kui ka iga kodaniku isiklikul tasandil. Inimkaubandust võib käsitleda kui inimõiguste, töö, rahva tervise, perekonna, migratsiooni ja soolise võrdõiguslikkuse probleemi.

Inimkaubanduse tagajärjeks on ohvrite inimõiguste rikkumine ja ohvrite vaimse ning füüsilise tervise kahjustumine. Vahendajad ja eksploateerijad saavad materiaalselt kasu. Kuritegelikud võrgustikud värbavad ka värbajaid ning sellisel juhul on sel isiku jaoks, kes on värvatud kergeusklikult vahendajaks, ka rasked õiguslikud tagajärjed.

Eesti ratifitseeris 2004. a rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise ÜRO konventsiooni täiendava naiste ja lastega kaubitsemise ning muu inimkaubanduse ärahoidmise ja selle kuriteo eest karistamise protokolliga ehk nn Palermo Protokolliga.

Palermo Protokoll ning inimkaubandusevastane Euroopa Nõukogu konventsioon defineerivad inimkaubandust järgmiselt: inimkaubandus tähendab isiku eksploateerimiseks tema värbamist, vedamist, üleandmist, majutamist või vastuvõtmist, inimröövi toimepanemise või muul viisil jõu kasutamise või sellega ähvardamise, petmise, võimu kuritarvitamise või isiku haavatava seisundi ärakasutamise või teist isikut kontrolliva isiku

² Kuritegevus Eestis 2016, lk. 57, http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/kuritegevus_eestis_est_web_0.pdf

nõusoleku saavutamiseks makse tegemise või vastuvõtmise või muu hüvise pakkumise või vastuvõtmise või muu kuritarvituse teel. (ÜRO 2000.)

Eesti ratifitseeris 2004. a rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise ÜRO konventsiooni täiendava naiste ja lastega kaubitsemise ning muu inimkaubanduse ärahoidmise ja selle kuriteo eest karistamise protokolliga ehk nn Palermo Protokolliga³ Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 5 p.3 kohaselt inimkaubandus on keelatud⁴.

Inimkaubandus – isiku ärakasutamise eesmärgil tema värbamine, vedamine, ülevõtmine, majutamine või vastuvõtmine jõu või muu sunnimeetodi kasutamise või sellega ähvardamise, inimröövi, pettuse, võimu kuritarvitamise või isiku abitu seisundi ärakasutamise või teist isikut kontrolliva isiku nõusoleku saavutamiseks makse tegemise või vastuvõtmise või muu hüvise pakkumise või vastuvõtmise teel. Ärakasutamine sisaldab vähemalt teise isiku prostitutsioonile sundimist või muul viisil seksuaalset ärakasutamist, sunniviisilist tööd või teenuseid, orjuses või sama laadi seisundis pidamist või elundite eemaldamist (Inimkaubandusvastane Euroopa Nõukogu konventsioon⁵).

Ärakasutamine hõlmab vähemalt isiku kasutamist prostituudina või muid seksuaalse ärakasutamise vorme, sunniviisilist tööd või pealesunnituid teenuseid, sealhulgas kerjasmist, orjast või muid samalaadseid tingimusi, sunnitööd, ärakasutamist kuritegelikuks tegevuseks või elundite eemaldamist.⁶

Abitu ja kaitsetu seisund tähendab olukorda, kui asjaomasel isikul puudub reaalne või vastuvõetav alternatiiv väärkohtlemisele allumisele⁷. Inimkaubanduse ohvri nõusolek kavandatud või tegelikult ärakasutamiseks ei ole tähtis, kui on kasutatud mõnd inimkaubanduse loetelus nimetatud vahendit.⁸

Lapse (alla 18-aastane isik) ärakasutamise eesmärgil tema värbamist, vedamist, üle-

---

³ Rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni konventsiooni täiendav naiste ja lastega kaubitsemise ning muu inimkaubanduse ärahoidmise ja selle kuriteo eest karistamise protokoll, 15. novembril 2000.a.

⁴ Euroopa Liidu põhiõiguste harta, artikkel 5 p.3
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=ET>

⁵ Inimkaubandusvastane Euroopa Nõukogu konventsioon, vastu võetud 16.05.2005, artikkel 4 a,
<https://www.riigiteataja.ee/akt/223122014002>

⁶ EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU DIREKTIIV 2011/36/EL, 5. aprill 2011, milles käsitletakse inimkaubanduse tõkestamist ja sellevastast võitlust ning inimkaubanduse ohvrite kaitset ja millega asendatakse nõukogu raamotsus 2002/629/JSK, artikkel 2 p.3,
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0036&from=ET>

⁷ EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU DIREKTIIV 2011/36/EL, 5. aprill 2011, milles käsitletakse inimkaubanduse tõkestamist ja sellevastast võitlust ning inimkaubanduse ohvrite kaitset ja millega asendatakse nõukogu raamotsus 2002/629/JSK, artikkel 2 p.2 <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0036&from=ET> Inimkaubandusvastane Euroopa Nõukogu konventsioon, vastu võetud 16.05.2005, artikkel 4 a, <https://www.riigiteataja.ee/akt/223122014002>

⁸ Inimkaubandusvastane Euroopa Nõukogu konventsioon, vastu võetud 16.05.2005, artikkel 4 b, <https://www.riigiteataja.ee/akt/223122014002> EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU DIREKTIIV 2011/36/EL, 5. aprill 2011, milles käsitletakse inimkaubanduse tõkestamist ja sellevastast võitlust ning inimkaubanduse ohvrite kaitset ja millega asendatakse nõukogu raamotsus 2002/629/JSK, artikkel 2 p.4, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0036&from=ET>

andmist, majutamist või vastuvõtmist peetakse inimkaubanduseks ka juhul, kui seda ei ole toime pandud inimkaubanduse loetelus nimetatud viisil.⁹

Eesti ühines 1991.a. ÜRO lapse õiguste konventsiooniga, mille kohaselt riigid kohustuvad kaitsma last igasuguse seksuaalse eksploateerimise ja seksuaalse ärakasutamise eest.¹⁰

Inimõigused ja põhiõigused on samatähenduslikud.
Ärakasutamine ja eksploateerimine on samatähenduslikud.

Eestis jõustus 29.06.2012 ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioon¹¹, mille artikkel 16 näeb ette kaitse eksploateerimise, vägivalda ja väärkohtlemise eest:

1. Osalisriigid võtavad kõiki asjakohaseid seadusandlikke, halduslikke, sotsiaalseid, hariduslikke ja muid meetmeid, et kaitsta puuetega inimesi nii kodus kui ka väljaspool kodu kõigi eksploateerimise, vägivalda ja väärkohtlemise vormide eest, kaasa arvatud nende soopõhised aspektid.

2. Samuti võtavad osalisriigid kõiki asjakohaseid meetmeid, et ennetada kõiki eksploateerimise, vägivalda ja väärkohtlemise vorme, tagades muu hulgas puuetega inimestele, nende perekondadele ja hooldajatele asjakohast soo- ja vanusetundlikku abi, levitades sealhulgas ka teavet ja teadmisi selle kohta, kuidas eksploateerimise, vägivalda ja väärkohtlemise juhtumeid vältida, ära tunda ja nendest teatada. Osalisriigid tagavad, et kaitseteenused arvestavad isiku vanuse, soo ja puude eripäradega.

3. Selleks, et vältida eksploateerimise, vägivalda ja väärkohtlemise mis tahes vormide esinemist, tagavad osalisriigid, et kõigi puuetega inimeste teenendamiseks loodud asutuste ja programmide üle teeavad sõltumatud organid tõhusat järelevalvet.

4. Osalisriigid võtavad kõiki asjakohaseid meetmeid, et edendada mis tahes vormis eksploateerimise, vägivalda või väärkohtlemise ohvriks langenud puuetega inimeste füüsilist, tunnetuslikku ja psühholoogilist tervenemist, taastumist ja sotsiaalset taastintegratsiooni, osutades muu hulgas ka kaitseteenuseid. Selline tervenemine ja taastintegreerumine peab toimuma keskkonnas, mis toetab isiku tervist, heaolu, eneseaustust, väärikust ja autonoomiat ning arvestab soost ja vanusest tingitud vajadustega.

5. Osalisriigid kehtestavad tõhusa seadusandluse ja poliitikad, kaasa arvatud naise ja lapsi käsitleva seadusandluse, ja poliitikad, mis tagavad puuetega inimeste suhtes toimunud eksploateerimise, vägivalda või väärkohtlemise juhtumite kindlaks tegemise, uurimise ja vajaduse korral kohtu alla andmise.

---

⁹ Inimkaubandusvastane Euroopa Nõukogu konventsioon, vastu võetud 16.05.2005, artikkel 4 c, <https://www.riigiteataja.ee/akt/223122014002>

¹⁰ ÜRO lapse õiguste konventsioon, vastu võetud 20.11.1989, artikkel 34, <https://www.riigiteataja.ee/akt/24016>

¹¹ ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioon, <https://www.riigiteataja.ee/akt/204042012006>

Konventsioonis tuuakse välja, et puuetega naistel ja tüdrukutel on sageli suurem oht nii kodus kui väljaspool kodu langeda vägivalla, vigastamise või kuritarvituse, hooletusse jätmise või hooletu kohtlemise, väärkohtlemise või ekspluateerimise ohvriks.

Eesti ratifitseeris 20.09.2017 Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivaldaga ennetamise ja tõkestamise konventsiooni (Istanbuli konventsiooni), mille artikkel 4 p.3 sätestab, et konventsiooni sätete, eriti ohvri õiguste kaitse meetmete rakendamine konventsiooniosaliste (sh Eesti) poolt tagatakse ilma mis tahes alusel diskrimineerimiseta, olgu selleks bioloogiline sugu, sotsiaalne sugu, rass, nahavärvus, keel, usutunnistus, poliitilised või muud veendumused, rahvuslik või sotsiaalne päritolu, rahvusvähemusse kuuluvus, varanduslik seisund, sünnijärgne päritolu, seksuaalne sättumus, sooline identiteet, vanus, tervislik seisund, puue, perekonnaseis, migrandi või põgeniku staatus või muu staatus.

Konventsioon kohaselt ei käsitleta erimeetmeid soolise vägivalla (sh inimkaubanduse) ennetamiseks ja naiste kaitsmiseks soolise vägivalla eest diskrimineerimisena.¹²

Eestis käsitletakse inimkaubandusega seoses järgmisi kuritegusid: inimkaubandus (KarS-i § 133), inimkaubanduse toetamine (§ 133¹), kupeldamine (§ 133²), prostitutsioonile kaasaaitamine (133³), inimkaubandus alaealiste ärakasutamise eesmärgil (§ 175), doonorlusele sundimine (§ 138¹) ja doonorlusele kallutamine (§ 140)¹³.

Karistusseadustiku § 133 kohaselt on inimkaubandus inimese asetamine olukorda, kus ta on sunnitud abielluma, töötama tavapäratutel tingimustel, tegelema prostitutsiooniga, kerjama, panema toime kuriteo või täitma muud vastumeelset kohustust, samuti inimese sellises olukorras hoidmise eest, kui tegu on toime pandud vabaduse võtmise, vägivalla, pettuse, kahju tekitamisega ähvardamise, teisest isikust sõltuvuse, abitu seisundi või haavatava seisundi ärakasutamisega.

Karistusõigus tegeleb eeskätt kuritegevuse tagajärgedega, kuid kuritegevuse ennetusega tegelevad riigid sh Eesti kõikehõlmavate meetmetega – õigusruumi sisustamise, teavituse, hariduse, spetsialistide koolituse ja sekkumisprogrammidega, samuti erasektori ja meedia kaasamisega.

Puuetega inimesed

ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni kohaselt hõlmab puuetega inimeste mõiste isikuid, kellel on pikaajaline füüsiline, vaimne, intellektuaalne või meeleline kahjustus, mis võib koostoimel erinevate takistustega tõkestada nende täielikku ja tõhusat osalemist ühiskonnaelus teistega võrdsetel alustel.¹⁴

---

¹² Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivaldaga ennetamise ja tõkestamise konventsioon, http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/euroopa_noukogu_istanbuli_konventsioon_naistevastase_vagivalla_ja_perevagivalla_ennetamise_ja_tokestamise_konventsioon.pdf

¹³ Karistusseadustik <https://www.riigiteataja.ee/akt/120052016004>

¹⁴ ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioon artikkel 1, <https://www.riigiteataja.ee/akt/204042012006>

Eesti kohustub arvestama puuetega inimeste inimõiguste kaitse ja edendamisega kõikides poliitikates ja programmides kooskõlas ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooniga. Selliseks valdkonnaks on ka inimkaubanduse vastane võitlus.

Kuna konventsioon ei defineeri erivajadust, siis puudest tulenevad erivajadused on konventsiooni kohaselt kõik hõlmatud.

Inimkaubanduse ohvri abistamine ja toetamine tagab, et ohvrile pakutakse abi ja toetust enne kriminaalmenetlust, selle ajal ning asjakohase ajavahemiku jooksul pärast menetluse lõpetamist. Liikmesriigid hoolitsevad erivajadustega ohvri eest, eelkõige kui erivajaduse põhjuseks on isiku rasedus, tema tervislik seisund, puue, võimalik vaimne või psühholoogiline häire või kui nad on kannatanud jõhkra psühholoogilise, füüsilise või seksuaalse vägivalla all¹⁵

Eesti koht lähte-, siht- ja transiitriigina

Eesti kui lähteriik

Teadaolevalt esineb Eestis kahte liiki inimkaubandust: riigisisene, kus peamiselt vaesematest piirkondadest pärit haavatavad naised ja tüdrukud suunatakse prostitueerima pealinna, ning riigist välja suunduv, kus ohvrid toimetatakse tööle teistesse riikidesse.

Riigisisese inimkaubanduse puhul toimetatakse ohver riigi ühest piirkonnast teise. Seejuures ei ole isegi määrav, et sihtpunkt asuks kaugel. Asjaolu, et ohver satub väljapoole oma tavapärasest sotsiaalsete suhete raamistikku, kergendab eksploateerimist. Perrekonna ja lähedaste nõuandvast ja toetavast ringist väljas olles on inimesed kaubitsejate poolt haavatavamad, sest peavad enda kaitsmisega üksinda hakkama saama.

Riigisisese inimkaubanduse puhul viiakse ohvreid sageli:

- 1) suurlinnadesse, linnadesse, mis on tuntud kaubandus- ja lõbustuskeskustena;
- 2) suvitus- ning turismipiirkondadesse;
- 3) sadamatesse ja piirialadele.

Eesti naised viiakse seksuaalse eksploateerimise eesmärgil Soome, Hollandisse, Suurbritanniasse, Saksamaale, Hispaaniasse, Prantsusmaale, Küprosele, Portugali, Iirimaa ja Itaaliasse. Eesti mehi ja ka naised kasutatakse tööorjadena Soomes, Suurbritannias, Hispaanias, Rootsis ja Norras.

¹⁵ EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU DIREKTIIV 2011/36/EL, 5. aprill 2011, milles käsitletakse inimkaubanduse tõkestamist ja sellevastast võitlust ning inimkaubanduse ohvrite kaitset ja millega asendatakse nõukogu raamotsus 2002/629/JSK, artikkel 11 p.1 ja 7, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0036&from=ET>

Eesti noored naised ja mehed omavad nn Euroopa Liidu kodakondsust, mis on suurendanud huvi fiktiivabielude sõlmimiseks. Mitmetes uutes liikmesriikides nagu näiteks Läti on täheldatud, et nende kodanikke on vahendatud abieludesse välismaal. Sellised juhtumid on inimkaubandusele omaste tunnustega. Abielude vahendusel on lahendatud migrantide soove saada Euroopa Liidus alaline elamisluba.

Oht! Fiktiivne abielu

Eesti kui transiitriik

Läbi Eesti liigub põhjamaadesse inimkaubandusohvreid teistest Balti riikidest, Ukrainast, Valgevenest ja Venemaalt. Samas on üsna selge, et kuritegelikel võrgustikel on suurem huvi tegeleda Eestit läbiva ebaseadusliku migratsiooniga.

Eestis on juhtumeid, kus Eestisse tuuakse kerjama füüsiliste puuetega inimesi välisriikidest.

Eesti kui sihtriik

Eesti võimaliku sihtriigina tuleb jutuks tööorjuse korral. Vähem leiab kajastamist Eesti roll seksuaalse eksploateerimise võimaliku sihtriigina.

Enne majanduslangust peeti Eestit nn nüüdisaegse orjakaubanduse potentsiaalseks sihtriigiks, kuid majanduslangusest alates on olukord nii palju muutunud, et pigem võib oletada Eestist pärit inimeste kaubitsemist välisriikidesse. Kuid aastal 2016 -2017 on olukord muutumas. Eesti on muutumas kerjamise, tööalase eksploateerimise ja seksuaalse eksploateerimise sihtriigiks.

Inimkaubanduse põhjused

Riskirühmad

Riikidevahelises inimkaubanduses on riskirühmaks migrandid. Riigisiseses inimkaubanduses inimesed, kes liiguvad ühest piirkonnast teise, näiteks maalt linna või linnast linna. Liikumine toimub enamasti vaesematest piirkondadest tõmbekeskuste suunas. Inimkaubanduse ohvriks sattumise riskirühmas on enamasti naised ja lapsed, sealhulgas puuetega inimesed.

Majanduslik ja sotsiaalne haavatavus

Majanduslikult haavatavad on inimesed, kelle majanduslik seis on halvem kui teistel selles riigis või selles piirkonnas elavatel inimestel.

Sotsiaalne haavatavus tekib teatud gruppide positsiooni tõttu ühiskonnas. Selliste gruppide kohta võivad olla levinud stereotüübid, neid võidakse olla minevikus diskrimineeritud, nad võivad olla alles hiljuti kogukonda saabunud, nad ei pruugi rääkida kohalikku keelt ning nende majanduslik seis võib olla halvem kui teistel. Majanduslik, sotsiaalne ja hariduslik ebavõrdsus võib olla teatud piirkondades ja riikides rohkem levinud kui teistes.

Üks inimene võib kuuluda korraga mitmesse haavatavuse gruppi.

Keskne sotsiaalset tõrjutust põhjustav tegur on suhte puudumine tööturuga. Töötuks jäämine tähendab nii töö, sissetuleku, sotsiaalsete kontaktide kui ka kuulumistunde kaotust. See vähendab ka inimese valikuid ja otsuste jõudu.

*Meil ei lubatud külmutuskapist toitu võtta
Kogu toit oli igaks päevaks jagatud portsjoniteks.
Me ei tohtinud võtta veel üht leiva-, vorsti- või juustuviilu,
sest isa pidi selle tööle lõunasöögiks kaasa võtma.
Olime loomulikult näljased ja käisime seetõttu teiste tüdrukute pool,
kelle vanemad ei keelanud söömist.
Kui meil olid praetud kartulid leivaga, siis oli see tõeline paradiis!*

Teised ohvrid räägivad oma kogemustest – viis inimest ühe magamistoaga korteris või külmas akendeta ruumis elades, mis näitab erinevates vormides vaesuse kogemust.

*Mul oli häbi teiste laste ees, kes olid moodsalt ja hästi riides,
ning nad naersid minu üle. Hiljem, kui hakkasin Tallinnas „tööl” käima,
täitsin lõpuks oma unistuse – sain omaette toa!*

*Emä Jättis mind maha kui olin 17. Ütleksin, et ta oli metsik.
Ta otsis alati meest ja tahtis abielluda. Lõpuks leidis Ukrainast pärit mehe
ja nad laksid koos vennaga sinna. Emä helistas mulle,
käskis asjad kokku pakkida ja minna, kuhu ma iganes soovin.*

Psühholoogiline haavatavus

Psühholoogiline haavatavus on seotud kõige üldisemate vaimse tervise probleemidega koos lühemaajaliste emotsionaalse häirituse perioodidega ning koos ajutiste toimetulekuraskustega.

Psühholoogiline haavatavus on seotud isiksuse tunnetuslike, emotsionaalsete või tajufunktsioonide kahjustumisega või psüühikahäiretega.

Individuaalne psühholoogiline haavatavus ilmneb, kui vaimse tervise probleemidega seostuvad stressitekitavad elusündmused ja/või stressirohke sotsiaalne või füüsiline elukeskkond.

Psühholoogiliselt haavata saanud isikut iseloomustab oma emotsionaalsetele seisunditele suunatud toimetulek, kus inimene on keskendunud oma tunnetele (süü, häbi, hirm, üksindus, hüljatus) ja ei suuda keskenduda reaalsele tegutsemisele oma olukorra muutmiseks

*Kõik, mida mäletan oma lapsepõlve kohta, on see, et mu ema oli purjus ega pööranud meile tähelepanu, näiteks meie juukseid ei kammitud kunagi...
... ei olnud kunagi raha, meil ei olnud mingeid mänguasju ja koolis nägime välja nagu inetud pardipojad. Mõtlesin alati, et kui kasvan suureks, saab mul olema kõik ja muutun sõltumatuks!*

Inimkaubanduse põhjused

Nõudlus

Seksuaalsel ekspluateerimisel ja inimkaubandusel on kolm osapoolt. Meile vast kõige tuntum ja vastakaid arvamusi tekitav osapool on prostitutsiooni kaasatud naised, keda siis vahel nimetatakse ohvriteks ja teisalt peetakse edukateks ja glamuurseteks seksitööstuse esindajateks.

Tuntud osapool inimkaubanduses on ka organiseeritud kuritegevus. Organiseeritud kuritegevuse tiibu üritatakse kärpida seadusandlusega, mis sätestab karistusi inimkaubanduse ja seksuaalse ekspluateerimise eest.

Kolmas ja kõige vähem eksponeeritud ja tundmatu on kolmas osapool ehk seksioistjad. Seksioistjad moodustavad nõudluse.

Nõudluse kolm osapoolt: ohvid, ekspluateerijad ja vahendajad.

Inimkaubandust võib vaadata kui majandusprotsessi, kus on olemas nõudlus ehk seksistija. Tavapärasel majanduses asub nõudlust märganud ettevõtja nõudlust rahuldama ja nõudluse suurendamine on iga majandustegevuse alus. Nii tekibki osapool, kes on huvitatud vahendustegevusest. Inimkaubanduses tunneme me vahendajat värbaja või sutenööri nime all.

Vahendaja teenib nõudluse rahuldamise pealt. Tema huvides on suurendada turgu ehk veenda inimesi seksist normaalsuses ja kasulikkuses, luua trend, et seksist on norm, mis käib iga peo juurde. Seksist on lihtsalt füüsiliste loomumaste vajaduste rahuldamine ning sageli muretsetakse inimeste pärast, keda „keegi ei taha“, et ka nemad peavad seksi saama.

Vahendaja veenab seksistjat kauba kauniduses, headuses ja inimkauba puhul ka valmisolekus lõbu pakkuda.

Üsna sageli vajavad seksistjad vaheldust ja seega tarnitakse üha enam uut ja huvitavat kaupa.

Vahendaja huvi ei ole näidata kaupa kaubana, vaid pigem rõhutada kauba enda rolli kaubaks olemises. Kui turg on loodud, siis tuleb leida kaup. Kaup, keda müüakse, kaup, keda saab odavalt sisse osta ja kallilt välja müüa.

Inimkaubanduses on kaubaks inimene.

Inimkaubanduses ja seksitööstuses on kaubaks inimene. Inimest ostetakse ja müüakse, ei ole vahet, kas tegemist on täiskasvanu või alaealisega.

Inimesest kauba tegemine on protsess, mille käigus veendakse inimest, et ta tahab olla kaup. Inimkaubandusse hangitakse kaubana naiivseid või vaimse puudega inimesi, alaealisi ja haavatavaid inimesi, keda on kerge veenda, et nendel on kaubana rohkem väärtust.

Värbamine inimkaubandusse

Järgnev kirjeldus tõendab naiste haavatavuse ja abituse erinevaid aspekte ning näitab, kui järeleandlikud nad on sellistel hetkedel ja kui lihtsasti saab neid murda.

Värbaja kirjeldab ka kuulutustele vastavate (vastavat) tüüpilist olukorda ning sotsiaalset ja demograafilist profiili:

Kõige rohkem vastuseid tuleb 36–38aastastelt naistelt.
Kõigil nendel on mingid probleemid – rahalised,
psühholoogilised ning pereprobleemid.
Nad on põgenenud koduse vägivalla ja oma meeste eest.
Kõik nad kardavad midagi.
Nad räägivad minuga tundide kaupa, esitavad igasuguseid küsimusi,
mõnikord helistavad mitu korda päevas.
Need, kes minu juurde tulevad, on väga halvas vaimses seisukorras.
Mõnikord istume kahekesi ja räägime terve öö.
Rahustan nad maha.

Läti eksperdid kinnitavad, et viimastel aastatel võib rääkida niinimetatud „ahelvärbamisest”.

Lähen kuskile paremat tööd otsima, töötan ühel kindlal alal,
organiseerin abielu või teenin palju raha lõbumajas.
Lähen tagasi, räägin sellest oma tuttavale,
sõbrale või sugulasele ja too järgib minu eeskuju.
Teine variant on selline, et lähen teen töö ära ning seejärel öeldakse mulle,
et saan raha alles siis, kui leian endale ka järgmise kliendi.
Kehtivad sellised karmid reeglid.

Väga sageli tutvutakse „sõbraga” kriitilises olukorras, kui puudub peavari, söök või toetus.

*Mäletan väga hästi, kuidas ükskord istusin niisama
ja mulle lähenes tüdruk, kes küsis: „Miks sa nutad?”
Vastasin, et ma ei tea, kuhu minna ega mida teha”*

Värbajad tuginevad sel hetkel naise jaoks vajalikule hoolitsuse funktsioonile – füüsilisele ja emotsionaalsele abile. Andes toitu ja riideid ning näidates üles muud vajalikku hoolitsust, võidavad nad selle naise usalduse.

Värbajad kasutavad ära inimeste vajadusi omandada hea haridus, leida töö ja sissetulek, näha maailma või põgeneda raskete majanduslike või sotsiaalsete probleemide eest.

Kuulutuste ja muude pakkumiste kaudu kutsutakse noori tööle tantsijateks, ettekandjateks, klienditeenindajateks jne. Pakkumisel võib olla ka lihtsalt tasuv töö välismaal.

Värbamisperioodi ajal on kõige tüüpilisemaks lauseks: „Sul ei ole vaja midagi teha.” Mitte kedagi ei sunnita autosse istuma. Selle asemel kutsuvad nad naisi tänavale jalutama.

*Auto peatus ja see jättis mulle tohutu mulje!
Kuidas ei karda ta sinna minna või midagi muud teha?
Olin esimest korda elus pealinnas.
Ta ütles: „Seisa siin ja ära kuskile mine.
Tulen kohe tagasi!”
Nüüd saan aru, kuhu ta läks ja mida ta seal tegi, kuid sel hetkel?!”*

Eestist on värvatud inimesi seksitööstusesse, tööorjusesse, võimalikesse fiktiivabieludesse eesmärgiga võimaldada immigrantidel kanda kinnitada Euroopa Liidus, tegeleda sotsiaalrahade pettustega välisriigis jms.

Sotsiaalabi rahade pettus ohustab eriti puuetega ja erivajadustega inimesi.

Oht: välisriigi sotsiaalabi rahastuse pettus –
muudetakse inimese residentsust (elukohta).
Eestis on olnud ka juhtumeid, kus pakutakse alaealiste vanematele nende sõltuvuses olevate lastele ravi ja rehabilitatsioonivõimalusi välismaal reaalselt tegutsevas raviasutustes, kuid tegelikkuses ei tea raviasutus nende Eestis tegutsevatest „esindajatest” midagi.

Ohver võib endale ootamatult muutuda teise riigi elanikuks ja sellega seoses jääb ilma abi ja toetus rahadest mida Eesti riik pakub. Välismaal võtab sotsiaalabi toetusraha välja inimkaubitseja.

Eestisse naastes või Eestis elades võib ilma jääda kogu abist,
mida riik võimaldab, sest oled teise riigi elanik.

Värbamine on seotud sageli väga erinevate ettekäänetega, mille abil püütakse saada tulevane ohver iseseisvalt ja vabast tahtest lahkuma oma kodumaalt ja suunduma võõrsile.

Inimkaubandusest üldiselt rääkides lahkutakse jõustruktuuride esindajate hinnangul Eestist valdavalt seaduslikult ja oma dokumentidega.

Värbamise meetodid

Värbaja kommentaar:

Sageli oli kogenematuid naisi raske keelitada.

Mõnele naisele pidin veidi kauem ajupesu tegema [rõhutama kõiki eeliseid, mida nad saavad, neid lohutama] ... mõned vajasisid uusi hambaid, ilusaid riideid, tahtsid juuksuri juurde minna; see tähendab, et lähenesime neile vastavalt ja nad nõustusid .

Värbamiseks kasutatakse sotsiaalmeediat ja suhtlusvõrgustikke.

Rohkelt kasutatakse värbamiseks sotsiaalmeediat ja suhtlusvõrgustikke, kus sõlmitakse kiiresti näiline sõprus. Värbajad tegutsevad suhtlusvõrgustikes, kus on võimalik luua ohvriga kontakt või sõprussuhe ning koguda ohvri kohta informatsiooni. Värbajad võivad olla Eestis elavad isikud ja ka välismaalased. Enamasti luuakse ohvriga isiklik kontakt. Väiksemate inimkaubanduse kuritegelike võrgustike korral luuakse ka ohvriga intiimsuhe, ollakse partnerid.

Värbajad tegutsevad ka ööklubides, kus jälgitakse inimeste käitumist kohapeal ja sellest lähtuvalt teevad mõnele külalistele ettepaneku hakata raha teenima seksuaalteenuseid osutades.

Värbajad avaldavad ajalehtedes ja tööotsinguportaalides kuulutusi, mis viitavad firmadele, mis pakuvad näiliselt ausat tööd. Enamikul juhtumitel võib olla tegu vahendusfirmadega, kes omakorda vahendavad teisi vahendusfirmasid, et tegelik tööandja jääb varjatuks.

Sellistel juhtumitel on vahendusfirmad sidunud ohvreid mitmesuguste näiliste töö või esinduslepingutega, millest arusaamine osutub raskeks. Sellised lepingud on sisaldanud ka trahvisummasid, mis lepingu ülesütlemisel tuleks vahendusfirmale maksta.

Näilised töö- ja esinduslepingud

Võib juhtuda, et ka värbajaid on ühe ohvri ümber mitmeid. Ohver ei pruugi teada erinevate värbajate omavahelisi seoseid. Näiliselt toimetavad värbajad üksinda. Sageli antakse ohver ühe värbaja käest teisele üle. Värbajad võivad osaleda ka ohvri saatmises teise piirkonda esinedes saatjatena või teiste värvatutena, kes lähevad ka koos ohvriga välismaale tegema sama asja mis ohver. Sellega luuakse ohvrile, kes on tegelikult üksinda, näiline turvatunne.

Ohvrile luuakse näiline turvatunne.

Värbajad saavad oma tegevuse eest kuritegelikelt võrgustikelt tasu. Ohver ei pruugi teada, et teda on juba korduvalt müüdud. Värbamisel kasutatakse enamasti psühholoogilisi manipulatiivseid võtteid, valetamist, pettust, väljapressimist, šantaaži, teadlikult vale mulje jätmist ja mõningatel juhtudel füüsilist ähvardust ja vägivalda.

Inimkaubandusse värbamise tüüpilised „löksud“:

- lubatakse tavapärasest suuremat palka;
- kerge ja lihtne rahateenimise võimalus,
- võimalus saada lisatasu;
- pakutava töö kirjeldus ei võimalda aru saada, millise tööga on tegemist;
- töö pakkuja identiteet ei ole selge, kes pakub tööd;
- tööpakkumine viitab vajadusele sõita välismaale;
- haridus ei ole oluline;
- head töötingimused.

Tööd pakutakse suhtlusportaalis, mitte ametlikus töövahendusportaalis nagu CV Keskus, Töötukassa jms.

Värbaja meenutab juhtumit, kus üks värvatud tüdrukutest oli „mõjuka kriminaalpolitsei ametniku õde“.

Ta läks välismaale raha teenima, olles täiesti teadlik olukorrast.

Kogenematuid naisi värvati kuulutuste kaudu.

Ajalehes oli kuulutus, mis pakkus tööd välismaal. Tüdruk helistas ja leppisime kohtumise kokku ühes kohvikus. See kohvikuskäik läks mulle alles kalliks maksma!!! Saime kokku. Selgitasin talle, mida ta peab tegema, palju see maksab ja palju ta võib endale jätta. Ta oli nõus ja läksime lahku.

Reklaamkuulutustes antavateks erinevat liiki lubadusteks on kõige sagedamini „paindlik tööaeg“ ja „kõrge palk“.

Vähemalt 21-aastastele (21-...50) ja atraktiivsetele kompleksivabadele tüdrukutele pakutakse tööd.. Kõrge palk. Inglise, eesti või soome keele oskuse korral väga kõrge palk. Muudest linnadest pärit tüdrukud võivad saada korteri (kui tagatakse puhtus ja kord).

Uimastisõitlaste, alkohoolikute ja suitsetajatega me ühendust ei võta. Helistage ja esitage oma küsimused. Lisateave ainult telefoni teel.

Kenad noored kolleegid, suurepärased töötingimused, paindlik graafik.
Võimalus kombineerida õpingute või mõne muu tööga.
Head töötingimused ja sõbralikud kolleegid.

FIRMA XXX pakub vähemalt 18-aastastele tüdrukutele tööd Itaalia eliitööklubides. Pakutava töökoha nimetus „majapidajanna”.
Majapidajanna on naistele ettenähtud töökoht.
Kohustuste hulka kuulub ööklubi külaliste meelelahutuse tagamine, klubis pakutavate toodete (toidu, jookide jne) serveerimine.

- Fikseeritud miinimumpalk vastavalt kokkuleppele (1500 eurot kuus) + preemiasüsteem, mis võib tõsta teie sissetuleku 2500 euroni kuus;
- Väljaõpe töökohal on garanteeritud (töökogemus või keelteoskus ei ole vajalik);
- Itaalias tagatakse majutus kõrge kvaliteediga korterites (eraldi korter);
- Leping allkirjastatakse Lätis (lepinguperiood alates ühest kuust);
- Võimalus lahkuda üks nädal pärast lepingu allkirjastamist;
- Lennupiletite maksumus arvestatakse esimesest töötasust maha;
- Meeting at the airport and further accompanying; Tullakse lennujaama vastu ja saadetakse ka edaspidi;
- Absoluutne ohutus ja varustamine kõige hädavajalikuga tagatud;
- Saatke e-posti teel CV või lühikokkuvõtte, telefoninumber ja foto;
- Küsimuste korral helistage meile.

Pakume tööd atraktiivsetele, 18–35-aastastele tüdrukutele.
Kas soovite teenida palju raha ja kohtuda huvitavate inimestega?
Kui teil on atraktiivne välimus, oskate inglise keelt suhtlustasandil ja olete huvitatud tööst eliitklubis, saatke oma telefoninumber või helistage mulle.

Pakume suurepäraseid töötingimusi ja väarikat kohtlemist.

Tagame kõrge palga, ohutuse ja sõltumatuse.

Töökogemus ei ole nõutav.

Organiseerime vabatantsu kursusi kogenud koreograafi juhendamisel.

See tööpakkumine ei ole seotud seksiteenustega.

Kui oled tüdinud töötamast 300–400 euro eest kuus ja 10 tundi päevas ilma puhkepäevadeta, kui soovid olla respektieritud tütarlapsena, olla austatud tänu oma ilule ja atraktiivsusele ning omada väarikat sissetulekut, püüa muuta oma stereotüüpe paremuse suunas! (in Russian)

Vajalik kriitika enda ja teiste suhtes!

See tähendab endalt küsimist, et kas ma olen tõepoolest nii hea töötaja, et väärin sellist palka?

Me ei tohi unustada, et veebikeskkonnas aset leidev vestlus on samaväärne tänavavestlusega.

Kas me anname tänaval kellelegi raha?

Kas heidame tänaval riided seljast, kui keegi palub meil seda teha?

Aga miks teeme seda sel juhul internetis?

Inimkaubandusohvrite transport

Ohvrile ostetakse tema enda nimel lennuki- või laevapilet. Ohvrile jääb mulje, et tema transport edasi ja tagasi on garanteeritud pileti näol. Reaalsuses on sageli tegemist ühe otsa piletiga ja tagasireisi broneering tühistatakse, kui ohver saabub välisriiki. On olnud juhtumeid, kus ohvrile tehakse tungiv ettepanek reisida välisriiki bussiga, mis on odavam kui lennuk. Nii ei saa ohvri lähedased infot selle kohta, mis riigis võis ohver bussist väljuda ja kus ta parajasti viibib.

On olnud ka juhtumeid, kus ohver on viidud autoga Saksamaale või Hispaaniasse. Transpordile tehtud kulutused nõutakse ohvrilt mõne aja möödudes tagasi, sidudes ohvri sel moel võlaorjusesse

Inimkaubandusohvri majutus

Ohver majutatakse majutuskohta tema enda nime all või leitakse elamine muul pinnal. Eestis on olnud juhtumeid, kus ohvriga abiellutakse ja siis liigub üle riigipiiri nn perekond. Väikesed kuritegelikud ühendused on sageli ise otseselt seotud ohvriga. Inimkaubanduse peakorraldaja võib majutada ohvrit enda või kaasosaliste pinnal.

Majutuskohas piiratakse ohvri suhtlemist naabritega või teiste isikutega väljaspool kuritegelikku võrgustikku.

Selleks piiratakse erinevatel ettekäänatel ohvri liikumist, või on samale pinnale majutatud ka teine isik, kes tegelikult kontrollib ohvri käitumist. Majutuse eest peab ohver sageli ka ise maksma, võimalik, et korterite puhul on tegemist maksumusega üle kohaliku turuhinna, vahel lausa kuni kahekordselt.

Ohvrite kontaktivõimalusi kodumaaga piiratakse.

Ohvriale antakse sageli teise riigi kõnekaart selleks, et üheltpoolt välistada ohvri kõnesid kodustele ja teisalt kontrollida ohvri olukorda elektrooniliste vahenditega. Sageli võetakse erinevatel ettekäändel ohvri dokumendid oma kätte.

Ekspluateerimine ja inimkaubanduse ohvri üle kontrolli saavutamine

Enamikel juhtudel ei saa ohver teada, kuidas toimub temaga kauplemine, kui palju inimesi on haaratud kuritegeliku võrgustikku ja kes on peamised organiseerijad.

Enamikul juhtudel seksuaalse ekspluateerimise ohvrid ei ole saanud otsustada, kes on nende partnerid, millist seksuaalset tegevust on välja reklaamitud ja enamasti on nad ka võimetud seksuustja tegevust piirama.

Seksuaalse ekspluateerimise korral püüavad inimkaubitsejad murda ohvri tahet füüsilise väärkohtlemise ja vägistamise abil. Enamasti püütakse saavutada kontroll psühholoogiliste manipulatsioonide ja hirmutamise abil ilma füüsilise vägivallata ning saavutada ohvri nõusolek. Vahel ähvardatakse teha „midagi” ohvri perekonna ja lähedastega või avalikustada ohver „prostituudina”, avaldada ohvri kohta materjale suhtlemisvõrgustikes jms. Ähvardused tunduvad realistlikud ja sageli on need seotud inimkaubitsejate sooviga, et ohver ei suudaks ega ka tahaks anda hiljem politseis tunnistusi inimkaubitsejate vastu.

On juhtumeid, kus naise on hoitud nn vangla-taolises olukorras – lukustatud korteris ja viidud autoga seksuustjate juurde. Autojuht on samas ka kontrollija funktsioonis. Nii tagatakse, et ohver ei saa lahkuda ja samas on autojuhil ka kontroll raha üle.

Kontrollimisvahendina kasutatakse tuntud psühholoogilist manipulatsiooni, kus inimkaubitsejad etendavad erinevaid rolle - „halb ja jõhker” või „hea ja meeldiv” sutenöör. Ohver otsib sageli kellelki toetust „halva ja jõhkra” sutenööri vastu ja sellisel juhul toetuse andja on tegelikult „hea ja meeldiv” sutenöör, kes kuulab küll ära, kuid ei aita ohvrit.

Ohvri tegevust ja liikumist võidakse jälgida elektrooniliselt näiteks veebikaamera abil, positsioneeritakse tema mobiili asukohta, tekib meessõber, kes on kursis ohvri elu detailidega jne.

Inimkaubitsejad jälgivad väga täpselt ohvri rahalist olukorda. Pidev ohvri võlasumma kasvatamine inimkaubitseja ees algab transpordi ja majutuskulude tasateenimisest, välismaale sõiduks on antud ka kõrge intressiga laenu, et ennast korrastada või osta riideid.

Intress võlasummalt kasvab pidevalt ja tagasiteenimine on võimatu. Hiljem lisatakse ka sõnakuulmatuse eest trahve ja mitmesuguseid muid kulusid.

Kontroll saavutatakse uimastavate ainete andmisega ja sõltuvuse tekitamisega.

*Minu naaber tõi tüdruku minu juurde ja ütles,
et ta ei saa teda viia koju ja näidata oma naisele.
Ta ei saanud tüdrukut ka autost välja visata.
Panin ta magama. Järgmisel hommikul ostsime talle turult veidi riideid
ning siis sõitsid nad välja ja pakkusid teda müügiks.
Nad sõitsid tüdrukuga ringi ja müüsid teda.
10 euro ja 15 euro eest ... mõnikord andsid ka hinnaalandust ...
Metsas müüdi teda kõigile metsatöölisele järjekorras...
Tal lubati kogu raha endale jätta, sest juhid nautisid teda täiega.
Nad sõidutasid teda kolm päeva meie piirkonnas ringi
ja pakkusid teda inimestele.*

Ärakasutamine ehk ekspluateerimine

*Viimased kolm kuud olin šokiseisundis.
Olin täielikult kaotanud kõik piirid hea ja halva, vastuvõetava
ja vastuvõetamatu vahel.*

Nendes olukordades, millesse naised sattuvad, võib nende otsust vaevalt lugeda vaba tahte avalduseks.

Me ei saa rääkida psühholoogilisest stabiilsusest ja valmidusest aktsepteerida ratsionaalselt tehtud otsust.

Fiktiivabielu

Perekond – see on lähedaste ja emotsionaalselt seotud inimeste ühendus, kes jagavad ühiseid väärtusi, eesmäärke, ressursse ja üksteise suhtes endale võetud vastutust.

Fiktiivse abielu kuulutused ei ole väga levinud, kuid üksikud juhtumid on siiski selged:

Pakun vähemalt 18-aastastele Eesti kodanikest tüdrukutele rahateenimisvõimalust. Fictive marriage in Ireland — in total five flights, receive 300-500 euros for each + shopping! Fiktiivne abielu lirimaal – kokku viis lendu, saate 300–500 eurot igaühe eest + sisseostud! Kõik on seaduslik.

Fiktiivabielus ei ole partneril reaalselt kooselu ega heade toetavate omavaheliste suhete loomise soovi.

Partneri eesmärk fiktiivabielu sõlmides on:

- 1 saada ametlik võimalus viibida riigis (omandada kodakondsus, elamisluba, töö-luba jne);
- 2 kindlustada endale võimalus saada erinevaid riiklikke sotsiaaltoetusi. Sageli valitakse fiktiivabielu partneriks paljulapseline ema või ka rase naine või puudega inimene;
- 3 luuakse selline olukord, kus on võimalik eksploateerida fiktiivabielu ohvrit ehk olukord, kus ohver erinevatel partneri poolt tehtud ettekäändel tagab partnerile „sissetuleku“. Ohvreid rakendatakse tööorjuses või prostitutsioonis või sotsiaal-rahade pettustes vms.

Eksperdid näitavad, et valitakse teatud kindla kontingendi tüdrukuid.

Näiteks algharidusega või vaimselt alaarenenud tüdrukuid valitakse fiktiivseteks abieludeks:

Tüdrukuid ei valita samade põhimõtete alusel – prostitutsiooniks peavad nad olema ilusad. Nendele tüdrukutele piisab passi olemasolust, nad peavad olema vallalised ja ... mitte eriti arukad.

Värbamine fiktiivabiellu

Partneriteks fiktiivabieludes on enamasti migrandid väljastpoolt Euroopa Liitu.

Ohvreid värvatakse sageli sotsiaalmeedia, tutvumiskuulutuste, suhtlusvõrgustike vahendusel nende tavalises igapäevases keskkonnas. Enamasti on värbaja keegi, keda ohver usaldab – sõbranna, klassikaaslane, tuttav. Värbamisega võib tegeleda isik, kes soovib leida endale fiktiivabiellu partnerit, kuid värbajateks võivad olla ka kuritegelikud võrgustikud, kuhu kuuluvad nii migrandid kui ka kurjategijad.

Värbamisel enamasti:

- 4 luuakse ohvrile võimalikust partnerist pilt kui noorest, ilusast, hoolitsevast, eksootilisest, romantilisest, rikkast partnerist;
- 5 luuakse illusioon süütust ja ilma tagajärgedeta toimuvast abist – justkui lihtsalt tahetakse aidata head inimest;
- 6 ohvrile jäetakse mulje, et keegi ei saa fiktiivabielust teada;
- 7 ohvrile võidakse lubada rahalist tasu, lubatakse hankida töö, puhkusereise ja teisi soodustusi.

Kogemus näitab, et enamasti selliseid lubadusi ei täideta.

Tagajärjed ohvrile

Fiktiivabiellu lõpetamine on raske

Fiktiivset abielu ei ole kerge lõpetada. Enamasti on abiellumiseks valitud riik, kus on väga raske saada lahtust. Sel juhul peab ohver tundma rahvusvahelist õigust ja teiste riikide perekonnaseadusi. Ohver on sunnitud lahendama oma olukorda kohtus ja peab olema suuteline kohtule oma argumente esitada.

Võimalik rahaline kahju

Abielus olles on tekkinud ühisvara, millele partner on võinud võtta laene, mida tuleb ühiselt kustutada. Võimalik on, et palju raha kulub õigusabi saamiseks ja kohtuprotsessideks välisriigis.

Vaidlused laste hooldamise küsimustes

Partner võib omada õigust lapse hooldusele ja sellega manipuleerida. Tuleb asuda lahendama hooldusküsimusi, isegi kui partner ei ole lapsele vanem. Partneril võib olla õigus viia laps väljapoole Euroopa Liitu.

Emotsionaalsed kannatused

Fiktiivabieliu ohver võib kannatada psühholoogiliselt ja füüsiliselt. On juhtumeid, kus pärast fiktiivabieliu sõlmimist on kasutatud ohvrite kallal emotsionaalset, füüsilist ja seksuaalset vägivalda.

Karistused

Mõnes riigis võib saada ohver karistada valeütluste andmise eest.

Eestis on neide lähetatud fiktiivabieliudesse Küprosele, Iirimaa, Hispaaniasse, Hollandisse, Türgi ja võimalik, et ka muudesse riikidesse Euroopa Liidus ja Aafrikas ning Aasias.

Kui inimkaubitseja on pereliige

Inimkaubitsejaks võib saada elukaaslane, abikaasa, vanem või laps.

*Alguses hakkas mees mängima mänguautomaatidega, seejärel kasiinos...
Abikaasa jäi suurtesse võlgadesse.
Kui need inimesed võtsid meie korteri ja meil ei olnud piisavalt raha mehe
võlgade maksmiseks, puutusin esimest korda kokku seksitööstusega.
Tegin seda mehe võlgade tagasimaksmiseks.*

*Abiellusin 18-aastaselt ja jäin rasedaks.
Elasime koos viis aastat, kuid mu mees oli pärit lastekodust
ja temaga oli väga raske elada.
Lahutasime.
Pärast lahutust ei leidnud ma tööd. Mul oli väike laps, kes oli tihti haige.
Mul ei olnud raha ja võlakoorem suurenes.

Minu abikaasa hoidis mind ja meie tüdruku kuu aega korteris luku taga.
Ta võttis kõik kaasa – võtmed, telefoni jne.
Mõnikord ta peksis mind.
Siis peitsin ühel korral mobiiltelefoni tema eest ära ja helistasin sõbrale.
Sõber tuli appi ja tõmbas mind aknast välja.
Ta oli ühe „klubi” omanik ja pakkus mul sinna jääda.
Pärast kõike seda, mis oli juhtunud, olin sellega nõus.*

*Tol ajal peksis mu mees mind väga kõvasti.
Ta oli seda teinud varemgi, kuid seekord peksis eriti kõvasti.*

*Ta murdis mu ninaluu ja tegi seda laste ja oma õe nähes.
Siis otsustasin ta maha jätta ja vastasin prostituute otsivale kuulutusele.*

*Mul polnud midagi süüa ega mingit tööd.
Minu ema toodud supp ei olnud piisav, et pidada vastu kogu nädala.*

Olin 16-aastane.

*Mul oli sõbranna, kes juba „töötas” Tallinnas. Ta oli mulle varem juba mitu
korda helistanud ja pakkunud võimalust liituda.*

*Tavaliselt olin keeldunud, aga kui võõrasisa püüdis mind veelkord vägistada,
jäin nõusse. Ühel päeval saadeti mulle auto järele.*

Lapse seksuaalne ekspluateerimine inimkaubanduses

Laste seksuaalne ekspluateerimine, seksuaalne väärkohtlemine, lapse vastu suunatud seksuaalne rünnak või vägistamine või laste prostitueerimine on lapse vaatenurgast ühtjagu kohutavad.

Tagajärjed:

Tugev side lapsega seksuaalse väärkohtlemise ja prostitutsiooni vahel; laste seksuaalne ekspluateerimine on sageli peidetud mõistete taha nagu laste töö, laste seksitöö, laste seksuaalne vabadus.

Tüdrukute ja poiste seksualiseerimine. Laps on „seksuaalne objekt „teiste“ jaoks“. Laste „esemestamine“. Läbi lapse esemestamise toimub ka vägivald.

Toimub „inimlikkuse“ ära võtmine.

Seksualiseerimine toimub siis kui lapse või naise väärtus on vaid seksuaalse veetluse või käitumise kaudu, kui muud karakteristikud on välistatud ja isik on seksuaalselt esemestatud teiste tarbeks, teistele seksuaalse rahulduse pakkumise tarbeks.

Lapse prostitutsioon on seksualiseerimise äärmuslik vorm, kus lapse seksuaaliseerimine on institutsionaliseeritud ja rahaks muudetud.

Lapse vagiina, anus, suu ja rinnad on prostitutsioonis väärtustatud.

Prostitutsioonis ei huvita tüdruku või poisi juures midagi muud kui võime olla seksuaalobjekt.

Seksi ostjad ei paku seksiobjektile midagi muud, näiteks heaolu, toitu, ööbimiskohta vms.

Seksuaalseks objektiks olemise psühholoogilised tagajärjed:
Seksualiseerimise mõju on tüdrukutel rakse sõnadesse panna.
Tüdrukud internaliseerivad (sissepoole suunatud käitumisega)
esemestatud uskumused enda kohta.

Seksuaalsus on kaup.

Madal enesehinnang, keha kujutamine pornograafilise ideaali järgi.

Vajadus sobitada ennast nn oletatava prostituudi rolliga.

Probleemid identiteediga.

Seksuaalselt väärkoheldud tüdruk inkorporeerib seksioostja
soovid oma identiteedile, tundes,
et tal ei ole muud väärtust kui vaid seksuaalobjektina.

Tagajärjed seksuaalselt ära kasutatud laste käitumisele:

- riskikäitumine ja prostitutsiooni kogemine humoorika ja lõbusana.
- laste väärtussüsteemi muutmine: väärtuste asendamine seksuaalobjektiks olemisega.
- eneseväarikuse hävitamine ja hävimine .

Inimkaubandusohvri toetamine Eestis riigi poolt

Eesti elaniku abistamine välismaal ja konsulaaresinduste roll

Kui inimene on Eestist välja kaubitsetud, on konsulaaresindusel täita oluline roll. Ohver võib tulla Eesti konsulaaresindusse ise või informeerib asukohariigi politsei esindust sellest, et nende juurde on sattunud abi vajav Eesti elanik. Konsulaaresindusega võib ühendust võtta ka asukohariigi inimkaubanduse ohvrite abistamisele spetsialiseerunud abiorganisatsioon või mõni ohvri pereliige.

Kui pereliige teavitab inimese ohvriks langemisest ega tea isiku asukohta, tuleks ta suunata politseisse, kuna konsulaarametnik ei saa tegeleda ohvri otsimisega välisriigis.

Kui ohver on tulnud esindusse, viibib kinnipidamisasutuses või turvakodus, siis informeerib konsul Välisministeeriumi konsulaarosakonda ning algab isiku Eestisse tagasipöördumise korraldamine.

Vajadusel suhtleb konsul kohalike võimuorganitega:

- kontakteerub vajadusel hädasolija lähedastega;
- vajadusel väljastab ajutise reisdokumendi ja/või korraldab dokumendid, et isik saaks Eestisse tagasi pöörduda;
- muu abi andmine ;
- erandjuhtumiks on alaealised, kes pöörduvad tagasi saatjatega (mõni sotsiaalametnik või lähedane) või tulevad neile piirile vastu sotsiaaltöötajad või lähedased.
- vajadusel kontakteerub konsul või konsulaarosakond Interpoli Eesti bürooga.

Konsulaarametnikul ei ole võimalik ohvrile psühholoogilist või sotsiaalset tuge pakuda, selleks tuleb ametnikul kontakteeruda välisriigi abiorganisatsiooniga ja enne isiku tagasipöördumist ka abiorganisatsiooniga Eestis. Spetsialiseerunud asutus suudab pakuda abi sotsiaaltöötajalt või psühholoogilt, kelle tuge ohver tõenäoliselt vajab peale kõike seda, mis ta on pidanud läbi elama.

Eesti saatkonnad ja konsulaaresindused on leitavad Välisministeeriumi kodulehelt <http://vm.ee/et/riigid/eesti-saatkonnad>

Juhul, kui mingis riigis puudub Eesti saatkond või konsulaaresindus, siis esindavad Eestit teiste Euroopa Liidu saatkonnad ja konsulaaresindused.

Inimkaubanduse ohvri abistamine Eestis

Inimkaubanduse tunnuste esinemisel on igal inimesel õigus pöörduda Eestis Politsei- ja Piirivalveametisse

(<https://www.politsei.ee/et/nouanded/kannatanule/>) – **telefon Politsei 112**

Ohvriabisse <http://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/et/ohvriabi-huvitis/ohvriabi-ja-lepitusteenus#Ohvriabi> – **telefon 664 017**

<http://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/et/ohvriabi-huvitis/ohvriabi-tootajate-kontaktandmed>

Prokuratuuri <http://www.prokuratuur.ee/et/kodanikule/dokumentide-vastuvotmine-prokuratuuris>

Ohvriabi seaduse¹⁶ § 22 sätestab, et inimkaubanduse ohvrile ja seksuaalselt väärkoheldud alaealisele ettenähtud teenuseid on õigus saada isikul, kelle kohta on:

- 1) Sotsiaalkindlustusametil tekkinud kahtlus, et selle isiku suhtes on toime pandud

---

¹⁶ Ohvriabi seadus, <https://www.riigiteataja.ee/akt/12791909?leiaKehtiv>

karistusseadustiku §-s 133–1333, 138–140 või 175 sätestatud kuritegu, ja Sotsiaalkindlustusamet on esitanud uurimisasutusele või prokuratuurile kuriteoteate kriminaalmenetluse alustamise otsustamiseks;

2) Sotsiaalkindlustusametil tekkinud kahtlus, et selle alaealise isiku suhtes on toime pandud karistusseadustiku §-s 141–1451, 1751 või 178–179 sätestatud kuritegu, ja Sotsiaalkindlustusamet on esitanud uurimisasutusele või prokuratuurile kuriteoteate kriminaalmenetluse alustamise otsustamiseks;

3) isik ise või mõni muu isik esitanud uurimisasutusele või prokuratuurile kuriteoteate, mille sisu on käesoleva lõike punktides 1 ja 2 nimetatud paragrahvides sätestatud kuritegu, ning Politsei- ja Piirivalveamet on tema kohta esitanud Sotsiaalkindlustusametile vastavasisulise teate.

4) Eestis inimkaubanduse ohvrite abistamisega tegelev organisatsioon esitanud Sotsiaalkindlustusametile teate kahtluse kohta, et isik võib olla eeldatav inimkaubanduse ohver, ja Sotsiaalkindlustusamet on otsustanud isikule ohvriabiteenuse andmise;

5) välisriigi pädev asutus esitanud Sotsiaalkindlustusametile teate Eesti kodaniku või alalise elaniku inimkaubanduse ohvriks langemise kohta selles riigis;

6) Sotsiaalkindlustusametil põhjendatult alust arvata, et alaealise isiku suhtes on toime pandud karistusseadustiku §-s 141–1451, 1751 või 178–179 sätestatud kuritegu, kuid kuriteoadet ei ole uurimisasutusele või prokuratuurile esitatud.

(2³) Kui käesoleva paragrahvi lõike 22 punktides 1–3 nimetatud juhtudel kriminaalmenetlust ei alustata, osutatakse inimkaubanduse ohvrile ja seksuaalselt väärkoheldud alaealisele teenuseid kuni 60 päeva ulatuses alates Sotsiaalkindlustusameti teavitamisest kriminaalmenetluse alustamata jätmise kohta.

(2⁴) Käesoleva paragrahvi lõike 22 punktides 4–6 nimetatud juhtudel on isikul õigus teenuseid saada kuni 60 päeva ulatuses alates Sotsiaalkindlustusameti otsusest isikule ohvriabiteenuse andmise kohta.

(2⁵) Kui inimkaubanduse ohver, seksuaalselt väärkoheldud alaealine või käesoleva paragrahvi lõikes 22 nimetatud isik on kindlustatud isik ravikindlustuse seaduse § 5 tähenduses, hüvitatakse ohvriabiteenuse raames isikule osutatud tervishoiuteenuste kulud osas, mida ravikindlustus ei kata.

(2⁶) Käesoleva paragrahvi lõigetes 23–25 sätestatud teenuste osutamine ei ole välismaalase Eestis viibimise seaduslik alus ega lükka tema Eestist lahkumise kohustuse täitmist edasi.

Ohvriabiteenust osutatakse igas Eesti maakonnas. Info ohvriabiteenuse kasutamise võimaluste kohta on kättesaadav kohaliku omavalitsuse, politsei-, pääste-, tervishoiu-, hoolekande- ja muudes asjaomastes asutustes ning nende veebilehtedel.

§ 3¹. Ohvriabiteenuse osutamine alaealisele inimkaubanduse ohvrile ja seksuaalselt väärkoheldud alaealisele

(1) Kui alaealisel inimkaubanduse ohvril, seksuaalselt väärkoheldud alaealisel või

käesoleva seaduse § 3 lõikes 22 nimetatud alaealisel on vajadus turvalise majutuse järele, võib käesoleva seaduse § 3 lõike 2 punktis 3 nimetatud teenuse asemel osutada talle asenduskoduteenust või perekonnas hooldamist sotsiaalhoolekande seaduses sätestatud tingimustel ja korras.

(2) Kui käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud isikule osutatakse asenduskoduteenust või perekonnas hooldamist, koostab Sotsiaalkindlustusamet talle sotsiaalhoolekande seaduse §-des 9 ja 10 sätestatud tingimustel ja korras juhtumiplaani. Juhtumiplaani allkirjastavad Sotsiaalkindlustusameti esindaja ja alaealise seaduslik esindaja.

§ 4. Ohvriabiteenuse osutamine

(1) Ohvriabiteenuse osutamise tagab Sotsiaalkindlustusamet, lähtudes piirkondlikkuse põhimõttest.

(2) Ohvriabiteenuse osutamisel teeb Sotsiaalkindlustusamet koostööd riigi ja kohaliku omavalitsuse asutustega ning juriidiliste isikutega, kaasab ja juhendab ohvriabi vabatahtlikke ning korraldab vabatahtlike koolitust.

Spetsialiseeritud teenused

Inimkaubanduse ohvritele pakuvad vajalikke teenuseid MTÜ Eluliin ning MTÜ Living for Tomorrow.

Ohvreid abistatakse anonüümselt. Abistatakse ka inimesi, kellel on kahtlusi selles osas, et neid on kasutatud inimkaubanduses. Pakutakse varjupaika, sotsiaalset ja psühholoogilist rehabilitatsiooni, abi kannatanutele ja tunnistajatele inimkaubandusega seotud kriminaalasjades.

MTÜ Eluliin telefon 5515491 ööpäevaringselt
MTÜ Living for Tomorrow – 660 7320

Täiendavat puuetega inimeste õiguste kaitsega seonduvat teavet saab Puuetega Inimeste Kojast (<http://www.epikoda.ee/>), Eesti Puuetega Naiste Ühenduste Liidust (<http://www.epnu.ee>) ja Tallinna ja Harjumaa Puuetega Naiste Ühingust (<http://thpnu.epnu.ee/>), Endla tn 59, Tallinn 10615, tel. (+372) 53 477 636, E-post: thpnu@epnu.ee.

Inimkaubanduse ohvrite õigused Euroopa Liidus¹⁷

1. peatükk. Abi ja toetus

1.1 Ohvril on õigus saada abi ja toetust, niipea kui pädevatel asutustel on põhjendatult alust arvata, et ta on langenud inimkaubanduse ohvriks.

1.2 Ohvril on õigus saada abi ja toetust enne kriminaalmenetlust, selle ajal ja asjakohase aja jooksul pärast menetluse lõppu.

1.3 Pakutav abi ja toetus ei tohiks sõltuda sellest, kas ohver soovib teha koostööd kriminaaluurimises, süüdistuse esitamisel või kohtumenetluses. Juhtudel, kui ohver ei ela seaduslikult asjaomasel liikmesriigis, tuleks abi ja toetust osutada tingimusteta vähemalt järelemõtlemisaja jooksul.

1.4 Abi ja toetust võib pakkuda üksnes ohvri teadlikul nõusolekul.

1.5 Ohvril on õigus saada vähemalt toimetulekut tagav elatustase, nõuetekohane ja turvaline majutus ning materiaalselt abi.

1.6 Ohvril on õigus saada vajalikku arstiabi, sealhulgas psühholoogilist abi, nõustamist ja teavet.

1.7 Ohvril on vajaduse korral õigus saada suulise ja kirjaliku tõlke teenuseid.

1.8 Hoolitsetakse erivajadustega ohvrite eest, eelkõige seoses raseduse, tervisliku seisundi, puude, füüsilise või vaimse häirega, või kui nad on kannatanud jõhkra füüsilise, seksuaalse või psühholoogilise vägivalla all.

1.9 Ohvritel on vastavalt nende vajadustele enne kriminaalmenetlust, selle ajal ja asjakohase ajavahemiku jooksul pärast seda õigus pääseda juurde tasuta konfidentsiaalsetele ohvriabiteenustele.

Pereliikmetel on õigus pääseda juurde ohvriabiteenustele vastavalt nende vajadustele ning vastavalt ohvri suhtes toime pandud kuriteo tagajärjel kannatatud kahju suurusele.

1.10 Spetsialiseeritud abiteenistused peavad pakkuma a) varjupaika või muud asjakohast ajutist majutust kuriteoohvritele, kes vajavad turvalist kohta seoses uue ja korduva ohvriks langemise, hirmutamise ja otsese kättemaksu ohuga;

b) suunatud ja integreeritud abiteenuseid erivajadustega ohvritele nagu seksuaalvägivalla ohvrid ja soolise vägivalla ohvrid, sealhulgas traumaabi ja nõustamine.

1.11 Kolmandate riikide kodanikest ohvreid tuleb teavitada järelemõtlemiseks ja taastumiseks ette nähtud ajast ning neile tuleb anda teavet rahvusvahelise kaitse saamise võimaluste kohta.

1.12 Ohvril on õigus paluda varjupaika ja saada teavet rahvusvahelise kaitse võimaluste kohta ning teda tuleb kaitsta tagasisaatmise eest riiki, kus teda ähvardab surma, piinamise või muu ebainimliku ja alandava kohtlemise või karistamise oht.

Lapsohvrid

1.13 Esmajärjekorras võetakse arvesse lapse parimaid huve ja neid hinnatakse individuaalselt. Alati kasutatakse lastesõbralikku lähenemisviisi, võttes nõuetekohaselt ar-

---

¹⁷ Inimkaubanduse ohvrite õigused EL-s.

http://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/eu_rights_of_victims_of_trafficking_et_1.pdf

vesse lapse vanust, küpsust, arvamusi, vajadusi ja muresid. Last ja tema eest vanemliku vastutuse kandjat või muud seadusjärgset esindajat, kui selline on olemas, teavitatakse meetmetest või õigustest, mis on konkreetsetlapsele suunatud.

1.14 Lapsohvritel on õigus saada abi ja toetust, mille puhul võetakse arvesse iga lapse konkreetset olukorda. Liikmesriigid peavad võtma vajalikke meetmeid, et pakkuda lapse jaoks individuaalse hinnangu põhjal tema parimates huvides olev püsiv lahendus.

1.15 Lapsohvrile määratakse eestkostja või seadusjärgne esindaja, kui vanemliku vastutuse kandjad ei saa tagada lapse parimaid huvisid ja/või last esindada.

Kaitse kriminaalmenetluse ajal ja pärast seda

2.7 Lähtuvalt pädeva asutuse läbi viidud individuaalsest hindamisest on ohvril teatavatel tingimustel õigus erikohtlemisele, et takistada tema teistkordset ohvriks lange-mist, vältimaks ennekõike tarbetut uuesti küsitlemist uurimise, süüdistuse esitamise ja kohtuliku arutamise käigus, silmsidet ohvri ja kuriteo toimepanija vahel, tunnistuste andmist avalikul kohtuistungil ja tarbetuid küsimusi eraelu kohta.

2.8 Ohvrile pakutakse viivitamata õigusnõustamist ja juriidilist esindamist, sealhulgas hüvitiste taotlemiseks.

2.9 Kui ohvril ei ole piisavalt rahalisi vahendeid, pakutakse õigusnõustamist ja juriidilist esindamist tasuta.

2.10 Ohvril on vastavalt oma rollile asjaomases kriminaalõigussüsteemis õigus taotleda kriminaalmenetlusest loobumise otsuse läbivaatamist.

2.11 Ohvril on õigus kriminaalmenetluse käigus aru saada ja teha ennast arusaadavaks ning saada teavet talle arusaadaval viisil, kusjuures arvesse võetakse ohvri isikuga seotud aspekte, näiteks puuet.

2.12 Kui see ei ole ohvri või menetluse huvidega vastuolus, võib ohvrit teatavatel tingimustel saata tema poolt valitud isik, kes aitab tal esimesel kohtumisel pädeva asutusega aru saada või teha ennast arusaadavaks.

2.13 Kui kuriteoohver esitab ametliku kaebuse, on tal õigus saada kaebuse kättesaamise kohta kirjalik kinnitus, kaebuse tõlge või selle esitamiseks vajalikku keeleabi.

2.14 Ohvrit tuleb tarbetu viivitusega teavitada, et tal on soovi korral õigus saada teavet kaebuse põhjal algatatud kriminaalmenetluse kohta (otsus uurimise peatamise või kurjategija suhtes kriminaalmenetlusest loobumise kohta, kurjategijale esitatavad süüdistused, kohtuistungi toimumise aeg ja täpne kuupäev, kohtuasjas tehtud lõplik otsus ja kriminaalmenetluse käik).

2.15 Ohver võib taotleda, et talle antakse tarbetu viivitusega teada, kui kurjategija on vahi alt vabastatud või põgenenud.

2.16 Ohvril on sõltuvalt oma ametlikust rollist kriminaalmenetluses õigus kasutada selles menetluses tasuta suulise tõlke teenust uurimis- ja õiguskaitseasutustes läbiviidava küsitlemise või ülekuulamise ajal ja selleks, et tal oleks võimalik osaleda kohtuistungil aktiivselt.

2.17 Ohvril on sõltuvalt oma ametlikust rollist kriminaalmenetluses õigus saada tasuta kirjalikku tõlget teabest, mis on hädavajalik selleks, et ta saaks kriminaalmenetluses

täielikult teostada oma õigusi keeles, millest ta aru saab.

2.18 Ohver võib tõlke saamiseks kasutada sellist kommunikatsioonitehnoloogiat nagu videokonverents, telefon või internet, välja arvatud juhul, kui tõlgi füüsiline kohalviibimine on vajalik selleks, et kuriteoohver saaks oma õigusi teostada või menetlusest aru saada.

2.19 Ohvril on õigus vabatahtlikult osaleda taastava õigusemõistmise programmides teadlikul nõusolekul, mille võib igal ajal tagasi võtta. Ohvril on õigus saada kogu erapooletu teave protsessi kohta. Mitteavalikud arutelud võivad jääda konfidentsiaalseteks, välja arvatud ohvri ja süüteo toimepanija nõusolekul või juhul, kui teave tuleb avalikustada, näiteks ähvardustest või vägivallaaktidest tingitud ülekaaluka avaliku huvi tõttu.

2.20 Euroopa lähenemiskeelu võib välja anda siis, kui ohver viibib või elab muus liikmesriigis ja inimkaubitseja suhtes juba kehtib kaitsemeede, nagu keeld siseneda teatavatesse paikadesse ja piirkondadesse, kus ohver elab või mida ta külastab, või siis keeld otsida temaga kontakti (sealhulgas telefoni ja kirja teel). Euroopa lähenemiskeeldu kohaldatakse ohvri kaitsemeetmena ühes ELi riigis kehtiva kriminaalõiguse alusel, laiendades kõnealust kaitset teise ELi riiki, kui kaitstav isik sinna asub.

2.21 Liikmesriigid peavad vähendama tunnistajana või muul viisil menetluses osalevate ohvrite võimalikke teabevahetusega seonduvaid probleeme (näiteks juhul, kui ohver räägib erinevat keelt või tal on kõnedefekt), et ta saaks aru oma rollist kriminaalmenetluse igas etapis.

Lapsohvrid

2.22 Lapsohvri küsitlemine peab toimuma ilma põhjendamatu viivitusteta. Lapsohvrit tuleb vajaduse korral küsitleda selleks kavandatud või kohandatud ruumides.

2.23 Lapsohvrit peaksid võimaluse korral küsitleva ühed ja samad isikud, kusjuures küsitlusi korraldatakse võimalikult vähe ja ainult äärmise vajaduse korral kriminaaluurimise ja -menetluse eesmärgil. Ohvrit võib saata tema esindaja või lapse valitud täiskasvanu (kui see on asjakohane), kui ei ole tehtud põhjendatud otsust, mille kohaselt kõnealune isik osutub sobimatuks.

2.24 Kriminaalistungid, millega on seotud lapsohver, peaksid toimuma kinniselt ja ilma et laps oleks vahetult kohal, kasutades tema ärakuulamiseks muid asjakohaseid kommunikatsioonivahendeid nagu videoühendus jms.

2.25 Liikmesriigid võivad tõkestada mis tahes teabe avalikku levitamist, mis võib tuua kaasa lapsohvri isiku kindlaks tegemise.

2.26 Kui tegemist on lapsega, võivad liikmesriigid võimaluse korral ja vastavalt konkreetse juhtumiga seotud asjaoludele lükata süüteo toimepanija(te)le süüdistuse esitamist edasi kuni lapsohvri täiskasvanuks saamiseni

Hüvitis

3.1 Ohvritel on juurdepääsuõigus tahtlike vägivaldsete kuritegude ohvrite jaoks mõeldud olemasolevatele hüvituskeemidele.

3.2 Liikmesriigid peaksid edendama meetmeid, mille abil ärgitatakse kuriteo toimepanijaid hüvitama kriminaalmenetluse jooksul kuriteoohvritele kahju piisaval määral.

3.3 Kriminaalmenetluse käigus on ohvritel õigus mõistliku aja jooksul tehtavale otsusele süüteo toimepanijalt hüvitise saamise kohta, välja arvatud juhtudel, kui liikmesriigi õiguses on sätestatud, et selline otsus tehakse muude kohtumenetluste käigus.

3.4 Ohvril on õigus viivitamata tagasi saada oma vara (kui see ei ole kriminaalmenetluse jaoks tingimata vajalik), mis on kriminaalmenetluse käigus tagasi saadud või arestitud

Lapsohvrid

4.13 Kolmandate riikide kodanikest lapsohvritel on mõistliku aja jooksul õigus saada juurdepääs haridussüsteemile samadel tingimustel kui kodakondsusega lastel

Торговля людьми (трафикинг) – это современная форма рабства

Жертвами торговли людьми являются маленькие дети, подростки, мужчины и женщины.

«Торговля людьми» означает осуществляемые в целях эксплуатации вербовку, перевозку, передачу, укрывательство или получение людей путем угрозы силой или ее применения или других форм принуждения, похищения, мошенничества, обмана, чрезмерной эксплуатации, злоупотребления властью или уязвимостью положения, либо путем подкупа, в виде платежей или выгод.

Торговля людьми является грубым нарушением основополагающих прав человека, включая право на жизнь и свободу

Торговля людьми может принимать различные формы, такие как:

1. Торговля людьми, особенно женщинами и детьми, с целью сексуальной эксплуатации,
2. Торговля людьми в целях эксплуатации рабского труда
3. Торговля людьми, особенно детьми и инвалидами с целью попрошайничества
4. Браки в целях эксплуатации
5. Торговля людьми с целью принуждения к суррогатному материнству, репродуктивным функциям.
6. Торговля людьми для трансплантации органов и тканей.
7. Торговля детьми с целью незаконного усыновления/удочерения.
8. Торговля людьми с целью использования в вооруженных формированиях.
9. Использование солдат и заключенных для принудительных работ.

преступные действия торговцев людьми напоминают цепочку: вербовка, перевозка, передача или прием людей, продажа, обман, принуждение и эксплуатация

Под вербовкой следует понимать вовлечение человека любым способом (обман насчет вида и условий работы, размера оплаты, страны назначения; шантаж; угрозы; применение физического или психологического насилия и т.д.) и под любым предлогом (трудоустройства, бракосочетания, учебы, туризма и т.п.) в эксплуатацию.

Соблазнительные, но обманчивые предложения могут поступить Вам через: объявления в газетах (работа, учеба за границей); Интернет (объявления, чаты); различные фирмы по трудоустройству, туристические, модельные и брачные агентства; специальных агентов (профессиональных вербовщиков) и даже знакомых или родственников!

Торговцы людьми нередко действуют следующим образом:

отбирают личные документы (паспорт)

ограничивают свободу передвижения и контакты с близкими людьми

угрожают, применяют физическое или психологическое насилие, принуждают выполнять какую-либо ранее не оговоренную работу помимо воли человека

подвергают эксплуатации на производстве, в сельском хозяйстве, частном секторе,

заставляют оказывать сексуальные услуги или заниматься попрошайничеством

не платят заработную плату или платят очень мало

связывают долговыми обязательствами

лишают возможности покинуть место работы

Чтобы не стать жертвой торговли людьми, нужно всегда быть внимательным, и когда, к примеру, вы рассматриваете предложение о работе, нужно обращать внимание на детали контракта. Если вы решаете покинуть свою страну или свой город, то обязательно оставляйте контактную информацию своим родным, друзьям, выходите с ними на связь, сообщайте, где и у кого вы находитесь. Это поможет вашим родным и близким в случае необходимости принять экстренные меры по вашему вызволению, вовремя обратиться в правоохранительные органы.

Ну и, конечно, нужно знать контакты организаций, куда можно обратиться в случае необходимости, ведь никто из нас не застрахован от подобных рисков, тем более, что торговля людьми происходит не только методами вербовки, иногда бывают и случаи похищения людей в целях эксплуатации. Поэтому нужно знать, куда можно обратиться в экстренном